

Capítol III

(1841-1849)

1841-1842

Acabada la primera carlinada, el Comandant Gabriel Baldrich obtindria llicència il·limitada a partir del 15 de gener de 1841. En *Bieló* tornaria a casa.

El febrer de 1841 se celebraria eleccions de diputats i senadors. Els liberals progressistes presentarien dues candidatures. Els liberals moderats no s'hi presentarien. Entre els diputats a les Corts elegits per Tarragona sortirien en Jacint Fèlix Domènech i Joan Prim.¹ Per Lleida, hauria estat escollit Pasqual Madoz.

El general Prim entra en escena. Joan Prim i el Comandant planenc Gabriel Baldrich tindran alguna cosa en comú. Ambdós van néixer el mateix any, el 1814 i ambdós eren liberals. El reusenc Joan Prim i Prats era d'idees molt avançades i progressistes. El planenc Gabriel Baldrich i Palau, també.

Els fabricants catalans es queixaven ja que tenien dificultat per importar i exportar, teixits, cotó i filats, etc. A les costes d'Andalusia hi havia vertaders escàndols de contraban; per això,

el govern de Madrid, per fer-los callar, enviaria allí com a subinspector del cos de carrabiners, el Tinent Coronel Joan Prim i Prats, diputat per Tarragona. Algú pensaria que el nomenament seria per vigilar el moderat general Narváez, que suposadament estaria preparant una revolta des de Gibraltar. Com que el Tinent Coronel Prim era partidari de la protecció de la indústria, es trobaria fastiguejat i dimitiria del seu càrrec.²

Joan Prim i Prats, al
1850, 36 anys, per
August Weger

Gabriel Baldrich i
Palau, 36 anys, per
Garcia

El maig del 1841, el General Baldomero Fernández Álvarez *Espartero* es convertia en regent únic³, càrrec que ostentaria fins al 1843. Era militar i cap dels liberals progressistes. En el Bienni Progressista següent (1854-1856) tornaria a la presidència del govern espanyol. A partir d'aleshores i fins a la crisi de 1866, es gaudiria de prosperitat econòmica. Durant la primera regència del General Espartero (1840-1843) s'iniciaria la industrialització del país i sorgiria el Partit Democràtic amb tendències republicanes. S'hi aplegarien petits burgesos, obrers i menestrals.

Entre 1840 i 1843, els sous baixarien, augmentaria la mà d'obra en llicenciar-se molts dels que havien lluitat a la primera guerra carlina (1833-1840). Tot i que tornarien a funcionar les fàbriques dels pobles que havien estat aturades durant la guerra, hi hauria baixa de salaris. La rebaixa dels sous era una pràctica habitual per

l'època. Aquest sistema es practicaria durant anys fins que es produís una millor organització del moviment obrer.

El menú quotidià de les classes treballadores no permetia incloure carn ni peix, llevat del dissabte que era el dia que en menjarien, però, això sí, eren les deixalles de l'escorxador.

Els esmorzars dels pares eren amb pa i sardines salades. Els dels xiquets eren amb pa i aigua.

El dinar, fesols amb oli o escudella i per sopar menjaven patates amb oli. De vegades, incloïen bacallà o una mica de carn de porc. La beguda habitual era el vi. Tot plegat se'n duria el 53,69% del pressupost de la família.

La mitjana de vida del període entre 1837 i 1847 entre els obrers era de 23,55 anys; dels menestrals, de 25,15 anys; i dels rics, de 36,47 anys.

En aquesta època es treballarien de quinze a setze hores diàries i es lluitaria per aconseguir les dotze i onze hores laborals. En el proper bienni progressista, 1854-1856, el moviment obrer es manifestaria per primera vegada per aconseguir convenis de treball.⁴

La societat s'estaria normalitzant. A molts oficials que haurien intervingut a la Guerra dels Set Anys, els serien revalidats els treballs guanyats al camp de batalla. Alguns oficials haurien de patir un examen presidit per un general. Un d'ells seria en *Bieló*. En un d'aquests tribunals s'hauria de presentar en Gabriel Baldrich *con los años fervorosos conspirador y leal amigo de Prim*. Se sap, doncs, que no va saber contestar a la majoria de les preguntes que li feren: “*!Con que no sabé usted la diferencia que existe entre tàctica y estrategia!, ¿eh?*”, li preguntà el general carlista acollit al conveni de Vergara, que presidia el tribunal. Ràpidament Baldrich constestà: “*No lo recuerdo en este momento, de lo que si me acuerdo es de lo mucho que corrió usted, mi general, en tal y tal ocasión, perseguido por mis muchachos.*”⁵

Com diu Pere Anguera en el seu llibre *El carlisme*, pàg. 51 (Ed. Empúries, 1999), en Gabriel Baldrich era una persona de “*las mas adelantadas del partido liberal*”.

El planenc Baldrich gaudia de llicència militar il·limitada. Aquesta llicència la disfrutaria durant tot el 1841, el 1842 i part del 1843. Durant aquests anys es dedicaria a la política municipal i altres afers socials.

Gabriel Baldrich, alcalde de la Vila del Pla de Cabra

Poca informació podem aportar. L'any següent, el 1842, en Gabriel, de 28 anys, seria nomenat Alcalde Constitucional de la vila del Pla de Cabra, "*cuyo honroso cargo desempeñó*" durant tot el temps que marca la Llei. Com un fet insòlit, l'any següent, el 1843, hauria estat tres vegades reelegit, fins que els electors cediren a les exigències del cap polític de la província, que, infringint les lleis, imposaria una multa als vocals que constituïen una mesa en aquelles eleccions.

Mentre, a Barcelona, el Capità General de Catalunya, Antonio Van Halen y Sarti "Compte de Perecamps", era substituït interinament per Antonio de Saone. Poc temps després deixaria el càrrec a favor del també interí, en José Cortínez y Espinosa. En caràcter fix, hi hauria Miguel de Araoz, Laureano Sanz y Alfeiran i, per últim, novament, en Ramon de Meer "Compte de Gra, Baró de Meer". Aquest últim seria Capità General fins bona part del 1845.

Comencen les revoltes: Prim i Baldrich, amics lleials

El 27 de maig de 1843, el General Joan Prim, Comte de Reus, de 29 anys, i el capità Llorenç Milans del Bosch es van revoltar a la ciutat de Reus contra el regent Espartero (liberal). El planenc Gabriel Baldrich i Palau, també de 29 anys, el mes de juny d'aquell any hauria estat nomenat 2n Comandant d'Infanteria i Tinent Coronel. Després d'aquest nomenament, en Baldrich s'incorporaria a la insurrecció. Bieló preferiria pertànyer a una comissió de persones que, des de Madrid, dirigien la lluita, al disgust de presentar-se al camp de batalla en front dels seus amics. L'aixecament de Prim hauria estat produïda pel descrèdit dels principis progressistes del General Espartero i les idees moderades de la Reina regent Maria Cristina de Borbó. La política d'Espartero provocaria el mal estar del poble, el qual posaria fi al seu govern que, després d'haver intentat de reprimir-lo, hauria d'exiliar-se a Anglaterra.

Una sèrie de pronunciaments a tot Espanya permetria que la Junta Suprema s'instal·lés a Barcelona, quinze dies després, el 15 de juny. Recolzada pel poble i les autoritats, a vegades faria de Govern d'Espanya. Quan el general Serrano, ministre de la guerra del govern d'Espartero es presentava a Barcelona, la Junta investia el general amb tots els ministeris com a Govern provisional espanyol fins que no es reunís a Madrid la Junta Central composta per dos representants de cada una de les províncies revoltades contra Espartero.

El mes de juliol de 1843, en Gabriel Baldrich, de 29 anys d'edat, exerciria el servei de viatjar a Madrid amb plecs del Govern provisional establert a Catalunya pels Ministres que residien a la *Corte* madrilenya.

Durant aquest temps, l'ambient estaria escalfat pels diferents problemes polítics i socials fins al punt que es discutiria qui tenia el dret de tenir les armes, si el Govern a través de l'exèrcit o el poble a través de la Milícia Nacional.

Sigui com sigui, Prim que havia estat nomenat Governador Civil de Barcelona, entraria a la ciutat comtal quan ja haurien començat els primers conflictes a propòsit del desarmament del primer batalló franc de voluntaris. El 13 d'agost, els centralistes prepararien un cop revolucionari. El fracàs de Prim seria total. El 21 d'agost de 1843 els centralistes s'enfrontarien a Prim i a la matinada del dia després entrarien a la ciutat. Barcelona seria bombardejada des de Montjuïc. Els milicians estarien disposats a combatre fins al final, encara que la capacitat militar fos molt deficient.

A finals d'octubre, Vilafranca i altres poblacions capitularien davant les tropes del Govern espanyol. Més tard, Reus i Tarragona decaurien. Barcelona ja no podria resistir per més temps. En un mes caurien més de tretze mil projectils. El dia 21 de novembre entrarien les tropes de l'exèrcit a la ciutat; al mateix dia capitularia. L'endemà la Milícia Nacional seria dissolta.⁶

La Circular n. 53 del Registre n. 177, *negociado* 8, datada el 9 de desembre de 1843 i signada per Pedró López Chapí, comunicaria el següent: *A los alcaldes constitucionales de los pueblos de mi jurisdicción procuren la captura de los desertores del Batallón provincial de Tarragona Blas Quintana i Pedró Re(o)don*

con señas al pié d'esta órden a disposición del General 2º Cabo del ejército d'este distrito que les tiene reclamados.

Les característiques de Pere Rodón eren: *Hijo de Mariano y Josefa Baldrich* (la vuitena dels germans d'en Gabriel) *natural del Pla, partido de Valls, edad 20 años, de oficio tejedor, soltero, estatura 5 pies 2 pulgadas y 3 lineas, pelo rubio, ojos azules, cejas rubias, color sano, nariz regular, barba clara i boca regular.*

El planenc Baldrich (a) Bieló, en aquesta insurrecció, s'hi hauria trobat incòmode. Les seves opinions i declaracions no agradarien al nou govern i per aquest motiu el col·locarien en contra.

Un temps després, el 30 de desembre de 1843, Gabriel Baldrich i Palau seria donat de baixa de l'exèrcit. Aquesta "baixa militar" finalitzaria el 20 de juliol de 1851. Aquest període hauria estat el més llarg de tota la seva vida, concretament 7 anys, 6 mesos i 20 dies, i en què es mantindria allunyat de l'exèrcit.

Durant aquests anys va estar a casa seva, a la vila del Pla de Cabra, lloc on tenia la seva residència. Dedicat al seu negoci de bestiar i al comerç aniria a fires i mercats a Valls, a Vilanova i a altres indrets.

1844

El liberal progressista general Espartero seria derrotat pel liberal general Ramon Maria Narváez, Duc de València. Narváez hauria estat l'home fort dels moderats. El Duc de València pujaria al poder el maig de 1844. Seria coneguda com la "Dècada moderada" (1844-1854). En aquest temps imposaria una declarada dictadura. L'any després, el 1845, una nova Constitució, refermaria el predomini moderat, que la persistiria fins al 1853. Els avenços més visibles d'aquesta etapa conservadora hauria estat la implantació d'un codi penal, la creació de la Guàrdia Civil com a força de policia, un sistema d'impost modern i la solució de la qüestió eclesiàstica mitjançant un Concordat amb Roma.⁷

Estava destinat que Baldrich no podia estar massa temps tranquil al Pla de Cabra treballant en els seus negocis, perquè

trobant-se el dia 9 d'agost de 1844 a Valls, amb motiu d'enllestir certs negocis mercantils, va ser cridat pel Comandant d'armes de la vila, que per ordre del Comandant de la província se li lliurés un passaport per ser relegat a Berga. La causa no ha estat mai descoberta, però Baldrich la va complir. Les seves impressions no eren gens bones. Una vegada a Berga tingué un pla d'evasió i fugí cap a França el 14 d'octubre de 1844 per estar lluny dels seus perseguïdors que creien que estava conspirant contra el govern. Allí s'hi estigué fins a l'abril de 1845.

1845-1846: Baldrich és empresonat a Barcelona

Al 1845, a Barcelona, era nomenat Capità General de Catalunya, Manuel Gutiérrez de la Concha y de Yregoyen "Marquès del Duero". Més tard, Manuel Bretón del Río y Fernández de Jubera "Comte de La Riba i Picamoixons". Finalment, Manuel Bretón seria substituït per Manuel Pavia y de Lacy.

Durant el mes d'abril de 1845, en Gabriel Baldrich, creient-se indultat pel Capità General de Catalunya Sr. Manuel Gutiérrez de la Concha retornà a Catalunya presentant-se al governador de Puigcerdà que li donaria un passaport per poder presentar-se davant del Capità General. Així ho va fer. Lluny de ser indultat fou conduït a la presó de la Ciutadella de Barcelona. Se li va fer un consell de guerra el dia 2 de setembre i va ser sentenciat a 1 any a les Illes Balears perquè pretenien que Baldrich estava iniciant una conspiració contra el govern. No seria fins al juliol de l'any següent quan seria traslladat amb vaixell a Barcelona.

A la seva arribada hi va fer cap el fiscal militar D. Lucio Estebán de Reguera amb quatre mossos d'esquadra, el qual sense cap consideració com a militar, ni com a persona, el lligà com un facinerós, conduint-lo fins a la presó civil passant pels carrers més poblats de Barcelona. A la presó se li va prendre declaració, posant de manifest unes cartes escrites a França considerant ser ell l'autor de les mateixes. Gravíssims van ser els càrrecs que se li van imputar amb un esdevenidor que se li presentava gens afalagador. L'amnistia general del 1846 evità tots els mals.

Bieló agafaria el passaport i es dirigiria al Pla de Cabra on es prometia a ell mateix de viure tranquil.

L'ambient estava enrarit. El 16 de juliol de 1845, a Valls hi hagué un motí, el qual s'anomenaria "Zaragata de las Quintas". Al Cafè del Casildo, situat a l'entresòl de l'edifici del Castell, l'amo del mateix hauria estat acusat de pujar queviures i municions als liberals revoltats que s'haurien amagat als pisos superiors del Castell. Per aquest fet hauria estat a punt de ser afusellat.⁸

El poble protestaria de manera tumultuosa als crits de "¡Fora quintes!", "¡Morin els advocats i procuradors!", "¡Morin els que saben llegir i escriure!". El poble atacaria la Casa de la Vila defensada pels mossos d'esquadra que hi havia provinents del Pla, els quals es deia que portaven presos de caràcter polític a Tarragona. Vindrien els liberals de Vilafranca, que juntament amb els de Valls, desarmarien els mossos d'esquadra i posarien en llibertat tots els presos.

Amb motiu dels conflictes sorgits al país, s'inventarien els primers "passaports", encara que això no és ben bé així. S'ha demostrat que, a primers del segle XIX, aquest document ja existia.

Gabriel Baldrich i Palau resident al Pla de Cabra va demanar al Capità General de Catalunya Sr. Manuel Bretón que li fos lliurat el salconduit. Sense saber-ne les causes el document no li seria entregat. D'aquesta manera es veuria en la impossibilitat d'estar present a fires i mercats i dedicar-se als seus negocis plenament.

Els passaports eren uns documents d'ús obligat per tots els ciutadans que volien circular per la regió, territori o sortir a l'estranger.

El visat per anar a l'estranger tenia un cost 8 rals de velló i només seria lliurat per a un sol viatge, únicament per als llocs més propers a la frontera.⁹ En Gabriel Baldrich no va poder moure's del Pla de Cabra durant un temps.

Sabent la mare d'en Gabriel Baldrich que el seu fill estava a la presó de Barcelona va moure cel i terra per tal d'aconseguir treure'l d'aquella estança. Per aquest fet va contraure alguns deutes. Coneixem aquests deutes gràcies al testimoni aportat en documentació del notari de Valls, Sr. Ignacio de Bordons y Portella¹³:

Magdalena (Baldrich) Palau, viuda de Bernat Baldrich, vehina de la vila del Pla, en nom propi i en representació de son fill major Gabriel Baldrich y Palau (fores en la ciutat de Barcelona), en virtut dels poders atorgats el 11 d'agost de 1844, confessa deure a Ramon Figueras y Tutusaus, pagès i vehí de les Pobles de Stes. Creus, la quantitat de 708 lliures moneda catalana que li ha deixat y ha rebut, la cual promet en dits noms que les hi tornarà dins del termini de 2 anys, per tant lo 8 de setembre de 1848 y son y serveixen per acudir a sas urgencias y necessitats y gastos y demás, ocasionats y que esta sufrint per rahó de la llarga confirmació y repetida presó del sobre dit fill major Gabriel Baldrich y Palau, per rahó de cosas políticas (. . .). Valls a 8 de setembre de 1846.

Més tard,

*El comandante D. Gabriel Baldrich que se hallaba encarcelado en la ciudad de Barcelona, llegó el 26 del actual (26 d'octubre de 1846) a la villa del Pla de dónde es natural con pasaporte librado el 24 en la ciudad i firmado por el Excmo. Sr. General Gefe del Estado Mayor d'aquella ciudad y auque el Ilmo. Sr. Comandante Baldrich se halla bajo vigilancia de la autoridad militar no dejarse de vigilar su conducta y de encargar lo mismo, como ya lo tengo echo al Alcalde de aquella villa. Valls, a 4 noviembre de 1846.*¹⁴

La crisi econòmica de 1846-1848, amb un atur considerable, empenyeria a la misèria molta gent i facilitaria l'enrolament a les partides i l'aparició dels bandolers.

El govern moderat de l'Isabel II a càrrec del General Ramon M. Narváez desplegaria una política centralista dictatorial que, a Catalunya, originaria la Guerra dels Matiners. Aquesta guerra començaria el setembre de 1846 i finalitzaria el maig de 1849. El motiu hauria estat la protesta popular contra una sèrie de mesures adoptades pel Govern espanyol. Una prova evident seria que juntament amb els carlins lluitarien partides republicanes federals com les d'Ametller, Baliarda, Gabriel Baldrich i altres.¹⁰ Això seria un fet inusual per les idees contraposades entre carlins i republicans, però que es creuria necessari en aquells moments.

La guerra començaria a Solsona, iniciada pel canònic Benet Tristany, juntament amb una partida de tres-cents homes. Tot seguit Tristany entraria a Cervera amb el crit "*Viva la Constitución y Carlos VI*" (Carles Lluís Maria de Borbón).¹¹

Una altra de les causes d'aquesta guerra hauria estat el fracàs de la integració del carlisme a la política del govern moderat i contra les mesures que alteraven els costums i les tradicions de la terra. Aquesta guerra es desenvoluparia a través de la lluita de guerrilles.

Quan s'aixecà el moviment carlí, Valls seria centre d'operacions de les forces de l'exèrcit. A més, en aquesta època, hi hauria molts assassinats: *Añadiendo ahora que el rigorismo y opresión de las autoridades locales sobre el espíritu liberal que se manifestaba de vez en cuando entre muchos habitantes de la Villa, produjo motines a la población.*¹² Els alcaldes moderats actuaven com una dictadura.

L'Alcalde constitucional de la vila de Valls, els anys 1846 i 1847, era en Josep Antoni Arnet. Com hem dit en els paràgrafs anteriors, els alcaldes actuaven com uns dictadors.

La segona carlinada portaria a totes les viles i ciutats molts impostos per als vilatans i ciutadans: contribucions urbanes, contribucions rurals, consums, etc. Aquests impostos eren per a la vila i així poder contribuir en les despeses de la guerra.

En aquesta revolta, hi participarien els *carlins*, anomenats en aquesta època "montemolinistes" pel carlí Carles Lluís Maria de Borbón i de Braganza (Carles VI) Comte de Montemolín, fill successor de Carles Maria Isidre de Borbón (Carles V)¹⁵, juntament amb els *progressistes i republicans*, com veurem tot seguit. Seria una aliança antinatural i de conveniències.

1847

El 22 de juny de 1847, els carlins, que es consideraven bastant forts, es van voler enfrontar a la "columna de Valls" composta per un batalló de tropa, onze cavalls i l'esquadra del Pla a una

muntanya darrere del Pont d'Armentera. Els matiners o carlins haurien estat vençuts i deixarien al camp diversos morts. Després d'aquesta acció, els carlins es dividrien i la majoria d'ells s'amagarien, mentre que altres es dirigirien a l'alta muntanya de Catalunya, on encara els enfrontaments continuarien.¹⁶

La vida de Baldrich havia de ser molt turbulenta, perquè en no veure's segur en el seu poble natal quan estava de permís durant el 1847, hauria decidit anar a Vilanova i la Geltrú per tenir més seguretat.¹⁷ La causa era perquè les partides Montemolinistes (carlistes) que recorrien el país podien cometre qualsevol tropell contra la seva persona que tan decididament els havia combatut a la guerra anterior.

Efectivament, segons el notari de Valls, Ignacio de Bordons y Portella¹⁸, en Gabriel Baldrich i Palau residia a Vilanova i a Sitges. Més endavant participaria en moltes conspiracions. La seva mare, Magdalena Palau, mentre el seu fill *Bieló* era fora de casa, el representava en molts afers.

El reconeixement de deute que detallem a continuació correspon al fet que l'any anterior, 1846, Magdalena Palau s'havia endeutat per dos anys amb venciment final el 8 de setembre de 1848. Vegem-ho:

Magdalena Baldrich y Palau, viuda de Bernat Baldrich, vehina de la vila del Pla, en nom propi y en lo de son fill major Gabriel Baldrich y Palau habitan a la Vila de Vilanova i Sitges, en virtud dels poders generals (. . .) confesa deure a Ramon Figueras y Tutusaus, pagés vehí de les Pobles de Stes. Creus, 845 lliures moneda catalana (interesos y costas) sobre 708 lliures inicials... Valls, a 11 d'agost de 1847.

Recordarem que el deute havia servit per poder treure en *Bieló* de la presó de Barcelona.

A finals d'any, el nou Capità General de Catalunya seria en Manuel Pavía y de Lacy "Marqués de Noveliches". El primer que hauria fet seria anunciar la pacificació de Catalunya. Però no ho hauria aconseguit, perquè uns mesos després, a l'abril de 1848, es reprenia la guerra. Canviat novament, el nou Capità General seria Fernando Fernández de Córdoba y Rodríguez de Valcárcel "Marqués de Mendigorria" i, més tard, seria rellevat per Manuel Gutiérrez de la Concha y de Yrigoyen "Marqués del Duero".

Com diu Adrià Rodrigo Marco a Quaderns d'Història, El Brigadier Josep Masgoret i Marco i la Guerra dels Matiners, 1846-1849, Ed. IEV. 1990: "Els principals dirigents carlins durant l'exili a França i Anglaterra per la pèrdua de la primera guerra carlina el 1840, foren influenciats per les idees més moderades, però d'això fins aliar-se amb els seus enemics, els republicans, n'hi ha un bon tros, però així ho van fer els uns i els altres. Per tal de guanyar s'aliaren amb el diable, perquè sols no tenien cap possibilitat."

Gabriel Baldrich forma part d'una aliança antinatural: monarcoabsolutista i republicanaprogressista

La raó dels republicans era principalment la substitució de la Constitució de 1837, liberal i progressista, per una de més reaccionària, cosa que produiria un gran descontentament entre els liberals que, fins i tot, crearien una fracció republicana que, a Catalunya, aprofitant l'afer carlí, també prendrien les armes i amb més entusiasme que els carlins. Aconseguirien realitzar una exòtica aliança *monarcoabsolutistarepublicanaprogressista*. Aquesta increïble unió d'armes seria coneguda pels Isabelins amb el nom dels "trabucaires".¹⁹

1848

El març de 1848, el Capità General de Catalunya, Manuel Pavia denunciava la circulació de "proclames anarquistes", és a dir, "proclames republicanes". Els principals caps de l'exòtica aliança eren: Mañé pels carlins, Gabriel Baldrich pels liberals progressistes i Bellera pels republicans.

El mes de maig de 1848, les forces *isabelines*, les forces governamentals dels moderats, s'havien concentrat al nord de Catalunya. A la comarca de l'Alt Camp, els carlins i republicans, encara que anaven plegats, no lligarien pels seus ideals particulars. Es passejarien tranquil·lament exigint impostos als

pobles per on passaven, sense ser molestats per les tropes liberals del govern moderat.

El 6 d'agost de 1848, en plena Guerra Carlina, en Gabriel Baldrich va rebre una notícia que, per ordre del Capità General de Tarragona, havien estat presos 3 germans seus que vivien en companyia al Pla de Cabra i contribuïen al manteniment de la seva *anciana madre*. La indignació de Baldrich va ser tan gran que no reconegué límits.²⁰

I desitjant venjar-se de les persecucions de què havia estat víctima i que ara patien els seus germans, es posà en contacte amb els emigrats progressistes de la frontera, donant el dia 9 d'agost el crit de ¡Abajo el Gobierno! en les comarques de Tarragona, posant-se al davant de 20 homes que ben aviat en serien 50. Amb els pocs mesos que duraria la campanya arribaria a reunir 360 homes i 10 cavalls.

Aprofitant la poca mobilitat de les forces liberals del govern moderat, els carlins Josep Masgoret, del poble de Miramar, Castells i Burjot entrarien al Camp de Tarragona. Per tal de celebrar-ho, hi hauria noves discussions per qüestió del comandament de les forces. Els republicans del Camp de Tarragona, especialment Gabriel Baldrich, del Pla de Cabra, i Escoda, d'Alió, i també Roc Rodón (*a*) *Roch del Hostal*, cunyat d'en Baldrich, casat amb Joaquina Baldrich,²¹ mirarien amb desconfiança els seus hipotètics aliats.

En Baldrich, de 34 anys d'edat, i n'Escoda operaven pel Camp de Tarragona. Les seves incursions arribarien fins a prop de Barcelona i a la vila de Gràcia. Allí s'hi unirien unes quatre-centes persones que mantindrien un tiroteig amb els mossos d'esquadra.²²

Valls era centre d'operacions de les forces de l'exèrcit. A mitjan agost, el liberal progressista Gabriel Baldrich i el Montemolinista o carlí Mañé entrarien a Alcover.²³ El 24 d'agost de 1848, l'alcalde de la vila de Valls juntament amb el comandant militar d'aquest *cantón* D. Cayetano Bosch llançarien un ban per garantir la seguretat dels individus d'aquesta població:

1º En el momento, en que a cualquier hora de la noche, se oiga el toque de somatén dado por el destacamento que ocupa la torre de la Iglesia, todos los vecinos, sin excepción alguna iluminaran las ventanas y balcones de sus casas.

2º Desde aquel instante se conservaran cerradas todas las puertas de las casas, que dén a la calle, y no se abrirán bajo pretexto alguno más que el mandato personal de la Autoridad, hasta que formalmente se prevenga lo contrario.

3º La contravención a estas disposiciones será considerada como verdadero caso de complicidad en cualquier atentado o desorden que ocurra en la Villa; los contraventores seran sometidos a la acción de la Comisión permanente de la plaza de Tarragona a fin de ser juzgados con arreglo a las leyes militares.

Y para que nadie pueda alegar ignorancia se manda publicar y fijar este bando en los parages de costumbre.²⁴

La reina Maria Cristina, la seva filla Isabel II i els seus ministres haurien fet possible per desacreditar el principi liberal que venien a representar en contra del carlisme, i que l'abdicació del pretendent Carles Maria Isidre de Borbón a favor del seu fill Carles Lluís, Comte de Montemolín, havia fet pensar a tenir esperances de renovació i d'acatament a les lleis.

La repressió del general espanyol Ramón Maria Narváez seria implacable. Innocents i culpables omplirien les presons d'on només se sortiria per ser afusellat o per anar a l'exili.²⁵

El Comandant General interí, Gabriel Baldrich, (de baixa de l'exèrcit) va interceptar la correspondència oficial en la qual hi havia una carta que el general Ramón Maria Narváez, que havia pujat al poder el 1844, havia enviat al general Manuel Pavia, Capità General de Catalunya:

Mi estimado general: quedo enterado de las gestiones que el incansable celo de Vd. está practicando para averiguar el complot de Barcelona y la cooperacion militar que se fragua para revolucionarla contra mi ministerio; al tiempo me falta para estenderme en reflexiones que por otro lado están al alcance de su talento y energia. Nada de contemplaciones: ese país todo, tiene dadas hartas pruebas de su carácter inquieto y revoltoso, y la experiencia acredita que sólo con el hierro y el fuego se le contiene. Mucho repugna al gobierno paternal de la nación adherirse a medidas violentas; pero la conservación de los mas grandes intereses creados durante nuestro poder, hace que no se repare en los medios. Es preciso que Cataluña recuerde los tiempos de Felipe

V, y que el cuchillo se mantenga atado a la mesa con una cadena. Ya sabe Vd. Que el gobierno le aprueba a Vd. cuanto hace; no perdono Vd. medio. La esportación a las islas de ultramar es además política a favor de la población; cuatro o cinco mil confinados es nada para Cataluña. Y esto no basta para contener el espíritu de rebelión que ahora se propaga más que nunca. Haga Vd. que las columnas mandadas por gefes de nuestra confianza redoblen su actividad, autorizándoles para castigar severamente a los pueblos; sobre todo no perdonar el pago de las contribuciones que nos han de sostener, y si hay déficit, que las multas bien aplicadas lo cubran. No se detenga Vd., porque las circunstancias son críticas, duro con esa gente.

El liberal progressista Victoriano de Ametller, después d'haver-se publicat la proclama anterior al poble català, digué:

Aquí teneis patentes las intenciones de vuestros verdugos. De atentado en atentado llegará el dia en que ni vuestras esposas, ni vuestros hijos estaran seguros de ser presa y burlas de vuestros tiranos. ¡A la armas! ¡ A las armas ¡ Que la valiente Cataluña dé una terrible lección a ese gobierno de prostitución y de crímenes. Aprovechad la ocasión de uniros a mí, o a los valientes Molins, (B)Valdric, a Barrera, y otros que recorren ya la Cataluña. ¡Viva la libertad! ¡Abajo la tiranía!²⁶

A Anotaciones de la Història de Valls por un vallense, a cura de J. Papell i J. L. Quilez, pàg. 116-117, hi diu: Valls también se fortificó, però después de todo podia entrarse por cien partes... Els carlins o matiners s'havien aixecat i calia defensar-se. Amb tot, les tropes que els perseguen a tot Catalunya eren uns 50.000 contra uns 8.000 homes. A la província de Tarragona hi havia quatre columnes que tenien casernes generals: Valls, Reus, Falset i Montblanc.

El mes de setembre de 1848, els carlins eren manats per Cabrera, el terrible partidari, el nom del qual feia tremolar tot el país. Els pobles li obrien les portes i li facilitaven el que volia per temor o per fanatisme.

Els carlins es reunien en petites columnes, segons les ordres dictades pels seus caps. Entrarien als pobles, cobrarien contribucions, sorprenien algun destacament de l'exèrcit inferior en nombre, ja que, quan s'apropaven les tropes, els carlistes es

dissolien i amagaven els fusells a les muntanyes escarpades o als pobles amics. D'aquesta manera, seria difícil per a les tropes de l'exèrcit, qualsevol pla contra els carlins, ja que tenien el privilegi de desaparèixer en el moment que podien ser atrapats.

Els liberals, enemics del carlisme, tenien un gran odi cap als liberals moderats, per això els demòcrates i els liberals progressistes conspiraven a totes les ciutats. Els seus caps militars Victorià Ametller i Gabriel Baldrich davant les seves partides recorrien constantment les províncies de Girona i Tarragona respectivament.²⁷

A l'1 de novembre de 1848, el carlí Josep Masgoret i el liberalprogressistarepublicà Gabriel Baldrich se separarien. En Gabriel Baldrich es dirigiria al Pla de Cabra, on faria presoners els soldats de la guarnició del poble composta per uns 17 homes²⁸ i Masgoret s'ajuntaria amb la facció de Vilella pels voltants de Santes Creus. Els Matiners es mourien amb tota comoditat pel Camp de Tarragona. Tenien l'exèrcit governamental pràcticament desorientat.

Més endavant, el Brigadier Masgoret donaria ordres al Comandant Gabriel Baldrich perquè es traslladés a Garraf per cobrar impostos de guerra. Aniria a Vilanova i la Geltrú amb la intenció de dirigir-se després a Sitges, però en aquesta ocasió el Brigadier isabelí Donato que estava patrullant per la comarca del Garraf els barraria el pas i els causaria algunes baixes entre morts, presoners i ferits.

El 5 de desembre, els republicans Escoda i Baldrich, seguint les ordres de Josep Masgoret, atacarien el liberal Quesada als voltants de l'Arbolí. Masgoret s'afegiria al grup de Baldrich i Escoda acampant pels pobles de Mont-ral, l'Eixàvega, l'Albiol, arribant així fins a la Riba. El poble de la Mussara lliuraria les armes al General Baldrich.²⁹

El 14 de desembre de 1848, els carlins o matiners entrarien a Valls. Es portaria a terme a través de *l'Hort del Pebroté*, a la porta de St. Francesc (lloc on avui hi ha la Cooperativa Agrícola de Valls). Recordem que la vila estava fortificada, però els carlins hi entrarien igualment. En una de les seves maniobres, portarien la columna que defensava la vila a prop de Sta. Coloma de Queralt i els carlins o matiners a marxes forçades es presentarien a Valls. L'alcalde Eduard de Toda es tancaria al campanar de St. Joan amb

alguns miquelets o cristins (defensors de la fins ara regència de la Reina Maria Cristina) i des d'allí, armat amb una escopeta, vigilaria la Casa de la Vila. Gràcies al toc de la campana de sometent un veí que es trobava al camí del riu Francolí donaria part al comandant de la columna de Reus. Aquest entraria a Valls a les vuit del vespre.³⁰

Durant la batalla a l'interior de la vila, els pocs guàrdies de Valls es refugiarien al castell i uns pocs al campanar de St. Joan obrin foc a discreció, però els rebels montemolinistes i republicans voltarien per tot Valls, prenent tot el que volgueren. El carrer de la Cort seria l'únic que no podrien ocupar totalment. Cap el migdia es retirarien triomfals els carlinorepublicans amb un gran botí.

Entre els que entraren a Valls hi havia els Masgoret, Vilella, Ribes del Muster; **Baldrich del Pla de Cabra**; Ximet de Valls; Roc Rodón (*a*) *Roch de l'Hostal*, Santa Cruz i altres amb un nombre de 600 homes. El capità del Batalló d'Antequera, Don Antonio Garcés de Marcilla, amb uns 30 homes i ferit, els obligaria a sortir de la vila.³¹

El 29 de desembre de 1848, a Valls es repartien dos-cents fusells, entre els majors contribuents, i es construïren urgents i ràpides obres de fortificació a causa dels rumors d'un nou atac pel carlí del poble de Miramar, en Josep Masgoret. Les reparacions de les fortificacions s'havien de refer després de cada atac bèl·lic per protegir la vila. Fins i tot així, els carlins entrarien amb dificultats.

1849

L'Alcalde Corregidor de Valls, Eduard de Toda, quatre mesos més tard de l'entrada dels carlins a la vila, el dia 21.4.1849, signaria una declaració dels fets ocorreguts aquell dia i manifestaria la seva voluntat, perquè Garcés de Marcilla, Comandant Graduat i Capità del Batalló de Caçadors d'Antequera, fos condecorat amb la Creu de San Fernando de segona classe, pel seu heroisme, com veurem a continuació:

La salvación del pueblo de Valls se debió al arrojo y el heroísmo del referido Antonio Garcés que salió del cuartel al frente de un corto número de soldados que no llegaría a 30 y no titubeó en acometer al enemigo por las calles a pesar de que éste se presentó con la fuerza de uns 600 hombres, sin cesar ni un momento en el fuego, desalojándolo de las calles inmediatas al cuartel, de la Pl. del Castell, de la del Abeurador, y de las calles del Castell y Pobla de Sta. Anna, causándole perdidas (...). La circunstancia de haber sido herido D. A. Garcés viene a confirmar mas y mas la certeza del arrojo en que se portó. Que los facciosos ocupaban todo el pueblo desde la línea de la Calle de la Cort hasta las puertas de St. Francisco, de Tarragona y demás, tenían destacamentos fuera de la villa en las alturas mas inmediatas a ella. Por último yo solo puedo declarar y declaro por referencia, pues, luego de haber entrado el enemigo, fui a la torres de la Iglesia donde estaba la salvaguardia de este destacamento y sali de ella al notar en los enemigos movimiento de retirada y salido del pueblo, pudiendo solo asegurar que encontré a D. Antonio Garcés, herido ya, al frente de unos 20 soldados en las calle que la facción acababa de abandonar.³²

A la meitat del mes de febrer del 1849, es registraríen forts combats a les muntanyes de Montagut, Selma i Pontons. Les forces de Vilella, Baldrich, Borges i Escoda s'enfrontarien amb les tropes de Quesada, Enna, Damato, Manuel Gaset. Al costat d'aquest darrer, lluitaria el "senyor Vila", dit abans Caletus, el qual resultaria ferit.³³

El 19 de febrer de 1849 a la Vall Baixa i Delta del Llobregat, el general revolucionari republicà Gabriel Baldrich seria derrotat pel Comandant Ignasi Plana pels voltants de Gavà. L'acció d'aquest oficial començaria pels boscos de St. Fost a la zona de St. Cugat del Vallès, on venceria al cap republicà Baliarda el 12 de gener.³⁴

El 22 d'abril de 1849, el Tinent - Alcalde del Pla de Cabra, en Cristòfor Figueras, escriuria una carta dirigida al Cap Civil de Valls, que contestava a un ofici que no hem localitzat:

En cumplimiento al oficio del dia 18 del propio mes, luego de recibirlo, convoqué éste Ayuntamiento a fin de examinar i formar una relación de vecinos de este pueblo que sin ser electores de Diputados de Cortes puedan contarse con suficientes medios para

poder poder subsistir a otras poblaciones grandes o puntos fortificados durante la guerra, y recorrido todos los datos, no hallamos a nuestro conocimiento, alguno que pueda vivir de lo suyo propio trasladado a otro punto. Lo que participo a Vd. para su conocimiento.

L'Alcalde del Pla de Cabra en aquesta època era en Magí Oliva.³⁵

Francisco Bellera amb els caps republicans Baldrich, Escoda i Baliarda, amb 200 homes, van aparèixer a la província de Tarragona i serien dispersats a Vilanova d'Escornalbou³⁶ per l'exèrcit liberal del govern moderat d'Isabel II.

Des de Valls, el 26 d'abril de 1849, es faria saber una Ordre del Comandant General de la província en la qual consta el següent:

*Se previene a todas las justicias de los pueblos de este canton, de que inmediatamente que se aproxime a sus respectivas jurisdicciones alguna facción, toquen las campanas a sometén y todos los pueblos tiene la obligación de acudir a el que ha empezado antes el toque, y de su falta se cumplimenta a esta superior disposición, serán castigados con todo el rigor de la Ley la justicia de los pueblos por cuyo término hayan pasado los enemigos.*³⁷

El 14 de maig de 1849, els carlins perdrien la guerra. Els últims montemolinistes travessarien la frontera i es lliurarien als governants, no per això quedarien resolts els problemes que comportava el sistema liberal dels moderats a l'Estat espanyol.

A Valls, acabada la guerra, encara hi hauria molta vigilància pels carrers, per tal que no tornessin aixecar-se novament els carlins, ja que estaven descontents amb la derrota.

Masgoret y otros absolutistas, se habian ya retirado a la alta montaña permaneciendo en la provincia sólo los republicanos que fueron muy perseguidos, especialmente por los migueletes (liberals). El último esfuerzo que los republicanos hicieron contra los secuaces del Gobierno fué en Rodoñá, donde se hallaba una partida de 30 migueletes (liberals) mandados por el cabo Mota, carretero de Valls, hombre alto y delgado, de unos 28 años. Al verse sorprendidos los migueletes, se metieron dentro las casas desde

*donde se defendieron y lograron matar a nuestro paisano "Roch del Hostal, uno de los gefes republicanos. (cunyat d'en Gabriel Baldrich). Al referido Roch, no se le dio tierra sagrada y se halla enterrado enfrente de la puerta de la iglesia de aquel pueblo. A su muerte tendria unos 30 años. Era de estatura pequeña, y de genio vivo. Sus ideas avanzadas hicieron que no viviera en armonia con los moderados.*³⁸

En aquests moments els partits existents a l'estat espanyol eren: els Liberals Moderats (dreta), Liberals Progressistes (esquerra), els Demòcrates Republicans (més a l'esquerra) i el Carlisme (extrema dreta).

Una vegada acabada la baralla, el govern es prestaria a donar mostres de seguretat. Un dels primers passos seria que, el dia 8 de juny de 1849, decretaria una àmplia amnistia que *afectava a cualquiera español que espere el fallo de la justicia, o haya emigrado por causas políticas, amb l'excepció dels delictes comuns. L'amnistia decretaria la presentació en el termini d'un mes a les autoritats consulars espanyoles, a l'acatament a la reina Isabel II.*³⁹

*Acabada la revolució, iban presentándose los de Valls conforme a la amnistia que se le habia dado, pero fueron detenidos uno tras otro y mandados a Tarragona. En el castillo de Pilatos de aquella ciudad se hallaban uns 700 republicanos de Valls, muchos de ellos con libertad de andar por su recinto y ayudar en las faenas de la casa, pero la gran mayoría quedó encerrada en las cárceles.*⁴⁰

Els guerrillers Baldrich i Escoda, que havien estat abandonats pels seus, perduda tota esperança d'èxit, haurien implorat perdó, com ho havien fet altres abans,⁴¹ agafant-se a l'ampla amnistia decretada pel govern moderat.

El nou Capità General de Catalunya seria en Ramón de la Rocha Duji.

A finals d'aquesta primera meitat del segle XIX, moria Mossèn Joanet, del Pla de Cabra, prevere contemporani, religiós molt caritatiu que donava tot el que tenia, fins i tot la seva pròpia roba, als pobres. La seva mort seria molt sentida a Valls, vila que sempre el va tenir com a fill adoptiu.⁴²

El Primer Comandant d'Infanteria Gabriel Baldrich (a) *Bieló* seria donat de baixa de l'exèrcit el desembre de 1843 fins al 20 de juliol de 1851, és a dir, 7 anys, durant els quals participaria, entre

altres, a la segona carlinada (1846-1849). El juliol de 1851 tornaria al servei militar en situació d'espera a tenir destí. En aquesta nova situació, aniria i vindria del Pla de Cabra, però també passaria algun temps a Vilanova i a Sitges, com ja ho havia fet el 1847, on vivia i li permetia dedicar-se als seus negocis i altres afers. Tot i així, el 1852 estaria retirat de l'exèrcit. No fou fins al 31 de desembre de 1853 quan tornaria novament al servei de l'exèrcit, essent destinat a l'Estat Major de Plazas. Una vegada amb destí, passaria a la situació d'excedent i de reemplaçament, com també altres vegades hi havia estat, fins al gener de 1854. Aquest hauria estat, doncs, un dels períodes més llargs de la vida d'en Baldrich fora de l'exèrcit.

NOTES

- 1 *Mis memorías íntimas*, per Teniente General FERNANDO FERNÁNDEZ DE CÓRDOVA, Capità General de Catalunya el 1841, pàg. 98, Vol. II. Ed. Atlas, Madrid, 1966.
- 2 *Història política de Catalunya en el segle XIX*, per JAIME CARRERA PUJAL, pàg. 275, Vol. III. Ed. Bosch Casa Editora, Barcelona 1957.
- 3 *España, 1809-1939*, per RAYMOND CARR, pàg. 218. Ed. Ariel, 1966.
- 4 *Manual d'història del Moviment Obrer*, per J. M. HUERTAS CLAVERIA, pàg. 15-17. Ed. L'Avenç, Barcelona, 1984.
- 5 *Prim*, de RAFAEL OLIVAR BERTRAND, pàg. 47. Ed. Giner, Madrid, 1975.
- 6 *Ibidem*, pàg. 226-229.
- 7 *Valls, segle XIX*, per CÈSAR MARTINELL BRUNET, pàg. 80. Ed. Institut d'Estudis Vallencs, 1972.
- 8 *Revista Cultura* n. 67. Article: *Los Cafés*, per EDUARD CASTELLS OLLER, setembre, 1950, Valls.
- 9 *Reculls històrics de Montagut i Valldosera*, per JOSEP LLENAS ROVIRA, Ed. Institut d'Estudis Vallencs/Institut Comarcal, 2001
- 10 *Guerrilles al Baix Llobregat. Els Carrasquets del segle XVIII i els carlins i els republicans del segle XIX*, per diversos autors, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- 11 *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*, per JAIME CARRERA PUJAL, pàg. 58-63, Vol. IV. Bosch Casa Editora, Barcelona, 1957.
- 12 *Historia de la Villa de Valls, desde su fundación hasta nuestros días, 1881*, per FRANCISCO PUIGJANER GUAL, pàg. 325. Ed. Institut d'Estudis Vallencs, 1980.
- 13 *Protocols Notarials*, ref. 1485, 1846 (1844-1857), s.t. 26.3.5, pàg. 64-66. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp.
- 14 *Correspondència*. S.t. 1.6.90, 1846-1847, n. 336. Arxiu Comarcal de l'alt Camp.

- 15 *Història de Catalunya*, per JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, pàg. 115-117, Vol. X. Ed. La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1981. – *Gran Enciclopèdia Catalana*, dirigida per JOAN CARRERAS MARTÍ, pàg. 444, Vol. IV. Ed. Enciclopèdia Catalana S. A. ,Esplugues de Llobregat, 1973.
- 16 *Anotaciones de la Historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV*, a cura de JOAN PAPELL i JULIO L. QUILEZ, pàg. 114-115. Ed. Cossetània, Valls 1999.
- 17 *Teatro de la Guerra. Historia de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde el levantamiento de los Montemolinistas en 1846 á su conclusión en 1849. Con las Biografias y retratos de los gefes que mas se distinguieron en uno y otro bando*. ANÒNIM, pàg. 71-75. Ed. Imp. de Anselmo Sta. Coloma, Madrid, 1849.
- 18 *Protocolos Notariales*. S.t. 26.3.6, 1847 (1844-1857), pàg. 79-80. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp.
- 19 *El Carlisme a Catalunya, 1827-1936*, per PERE ANGUERA. Article: *El Edicto a los trabucaires del Pirineo*. Font. Pere Mata, Madrid, 1856, pàg. 59. Ed. Empúries, 1999:

Retrat dels trabucaires:

Reúñense en sus antros como lobos hambrientos: ocultan sus carácter de foragidos debajo de la escarpela de carlistas; envuelven la garra, la tea y el trabuco en un trapo donde escriben ¡Viva la religión y el Rei!. Burlan la vigilancia de la policia francesa, que tal vez finge dormir para librarse de esta lepra (...) y derramándose por los terrenos fronterizos como una manada de fieras, aquí roban, allí incendian, más allá asesinan ó cogen á las personas acaudaladas (...) se las llevan á impenetrables cuevas (...) y allí les exigen fuertes sumas por rescate (...) Trabajando todo el dia, á la inclemencia, ó en los mal sanos recintos de una fábrica, ganan poco, no tienen bastante para el sostén de una familia, cuanto menos para alimentar sus vicios; al paso que, mientras hacen la guerra, comen carne, beven vino y licores, juegan, abusan de las mujeres, campean en fin por sus respetos com una independncia feudal, que tiene para ellos los más seductores atractivos. Mientras exista un centenar de esos incorregibles malechores, habrá partidas facciosas en las fronteras de Francia. Por eso los

Pirineos estan siempre constantemente los mismo, vagos de por vida, criminales endurecidos que se disfrazan con el carácter político de carlistas, para encontrar apoyo en su partido, tanto en España como en Francia.

- 20 *Teatro de la Guerra. Historia de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde el levantamiento de los Montemolínistras en 1846 á su conclusión en 1849. Con las Biografías y retratos de los gefes que mas se distinguieron en uno y otro bando.* ANÓNIM, pàg. 71-75. Ed. Imp. de Anselmo Santa Coloma, Madrid, 1849.
- 21 *Anotaciones de la Historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV*, a cura de JOAN PAPELL i JULIO L. QUILEZ, pàg. 116. Ed. Cossetània, Valls 1999.
- 22 *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*, per JAIME CARRERA PUJAL, pàg. 109, Vol. IV. Bosch Casa Editora. Barcelona, 1957
- 23 *La Guerra dels Matiners i el catalanisme polític, 1846-1849*, per JAUME CAMPS GIRÓ, pàg. 94. Ed. Curiel, 1978.
- 24 Correspondència. S.t. 1.6.92, 1848 Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. – *El Popular Xón*, per JOAN CLIMENT FERRE, article als setmanaris El Pati i El Vallenc, del 12.11.1999.
- 25 *Climent*, per CARLES FAGES DE CLIMENT, pàg. 93. Ed. Catalana, Barcelona, 1933.
- 26 *La Guerra dels Matiners i el catalanisme polític, 1846-1849*, per JAUME CAMPS GIRÓ, pàg. 208-209. Ed. Curiel, 1978.
- 27 *Mis memórias íntimas*, pel Teniente General FERNANDO FERNÁNDEZ DE CORDOVA, Capità General de Catalunya, 1841, pàg. 172-173, Vol II. Ed. Atlas, Madrid, 1966.
- 28 *Anotaciones de la Historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV*, a cura de JOAN PAPELL i JULIO L. QUILEZ, pàg. 117. Ed. Cossetània, Valls 1999.
- 29 *Ibidem*, pàg. 149
- 30 *Ibidem*, pàg. 118-120
- 31 *El Brigadier Josep Masgoret i Marcó i la guerra dels matiners (1846-1849)*, per ADRIÀ RODRIGUEZ MARCO, dins *Quaderns de Vilaniu*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs, nov. 1990.

- 32 Correspondència. S.t. 1.6.94, 1849. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp.
- 33 *Reculls històrics de Montagut i Valldosera*, per JOSEP LLENAS ROURE, pàg. 75. Ed. Institut d'Estudis Vallencs/Estudis Comarcals, 2001.
- 34 *Guerrilles al Baix Llobregat. Els Carrasquets del segle XVIII i els carlins i els republicans del segle XIX*, per diversos autors i Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- 35 Correspondència. S.t. 1.6.94, 1849. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp.
- 36 *Anales históricos de Reus, desde su fundación hasta nuestros dias*, per ANDRÉS DE BOFARULL I BROCÀ, pàg. 192, Vol I. Ed. Asociación de Estudios de Reus, 1959.
- 37 Correspondència. S.t. 1.6.92, 1849. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp.
- 38 *Anotaciones de la Historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV*, a cura de JOAN PAPELL i JULIO L. QUILEZ, pàg. 122. Ed. Cossetània, Valls 1999.
- 39 *La Guerra dels Matiners i el catalanisme polític, 1846-1849*, per JAUME CAMPS GIRÓ, pàg. 134 Ed. Curiel, 1978
- 40 *Anotaciones de la Historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV*, a cura de JOAN PAPELL i JULIO L. QUILEZ, pàg. 149. Ed. Cossetània, Valls 1999.
- 41 *Historia Contemporánea. Anales desde 1843 hasta la conclusión de la actual guerra civil*, per ANTONIO PIRALA, pàg. 422, Vol II. Imprenta Manuel Tello, Madrid, 1876.
- 42 *Historia de la Villa de Valls, desde su fundación hasta nuestros dias, 1881*, per FRANCISCO PUIGJANER GUAL, pàg. 368. Ed. Institut d'Estudis Vallencs, 1980.